

SỐ 202

KỲ 1 - THÁNG 10-2019

TẠP CHÍ

ISSN 1859 - 0810

Thiết bị Giáo dục

CƠ QUAN CỦA HIỆP HỘI THIẾT BỊ GIAO DỤC VIỆT NAM

- ◆ Xây dựng hệ thống hỗ trợ phát hiện đạo văn
- ◆ Sử dụng crocodile physics và thiết kế thí nghiệm Vật lý ở trường trung học cơ sở
- ◆ Sử dụng bản đồ giáo khoa trong dạy học địa lí 12 THPT theo hướng phát triển năng lực

TIẾP CẬN MÔ HÌNH GIÁO DỤC STEM THÔNG QUA PHẦN MỀM SCRATCH

Nguyễn Bùi Hậu*, Phạm Thị Thu Hiền*

ABSTRACT

The study is aimed to approach the Scratch software to create products in the STEM education model for students of informatics teacher education at Vinh University. After that, STEM-Scratch products of experimental groups were assessed by Dr. Scratch software. A statistical study was conducted to evaluate the effectiveness of this approach and show how to improve STEM-Scratch products in the model of STEM education.

Keywords: Dr.Scratch, Scratch, STEM education, STEM-Scratch products.

Ngày nhận bài: 27/9/2019; Ngày phản biện: 30/9/2019; Ngày duyệt đăng: 3/10/2019.

1. Đặt vấn đề

Giáo dục trong cách mạng công nghiệp 4.0, mô hình giáo dục STEM ngày càng trở nên phổ biến. Trong chương trình giáo dục phổ thông mới (2018), môn Tin học đã cập nhật về giáo dục STEM như sau: "Giáo dục tin học có vai trò quan trọng chuẩn bị cho học sinh khả năng chủ động tìm kiếm, tiếp nhận, mở rộng tri thức và sáng tạo trong thời đại cách mạng công nghiệp lần thứ tư, kết nối và toàn cầu hóa. Tin học có ảnh hưởng lớn đến cách sống, cách suy nghĩ và hành động của con người trong thời đại công nghệ kĩ thuật số và sản xuất thông minh, mang tính toàn cầu hóa. Tin học là công cụ hiệu quả hỗ trợ để mỗi người có thể học ở mọi nơi, mọi lúc và biến việc học thành tự học suốt đời".

Giáo dục STEM có một đặc trưng quan trọng là phải tạo ra sản phẩm nên cần thiết phải đi kèm những phần mềm hoặc công nghệ hỗ trợ người học hình thành các sản phẩm STEM. Phần mềm Scratch hiện nay đóng một vai trò quan trọng trong việc hỗ trợ để hình thành các sản phẩm của giáo dục STEM.

2. Ngôn ngữ lập trình Scratch

Scratch được thiết kế và duy trì bởi nhóm giáo viên Lifelong Kindergarten tại MediaLab của Viện công nghệ Massachusetts (Massachusetts Institute of Technology, Hoa Kỳ).

Chương trình này hoàn toàn miễn phí. Hiện nay, Scratch được sử dụng cho mọi lứa tuổi. Scratch có mặt tại hơn 150 quốc gia và có sẵn hơn 40 ngôn ngữ trong đó có tiếng Việt. Bên cạnh đó, Scratch còn là một cộng đồng trực tuyến, nơi người học có thể lập trình và chia sẻ phương tiện truyền thông tương tác như những câu chuyện, trò chơi, hình ảnh động với

tất cả bạn bè trên thế giới.

Trong Chương trình đổi mới giáo dục của Việt Nam sau 2018, Bộ Giáo dục & Đào tạo đã quyết định đưa nội dung kiến thức Khoa học máy tính trong môn Tin học vào ngay từ cấp Tiểu học, và những ngôn ngữ lập trình kéo theo như Scratch sẽ là một lựa chọn tốt cho các nhà trường và học sinh. Lập trình trên Scratch được thực hiện một cách rất trực quan, nó cho phép "lắp ráp" các nhóm khối lệnh, các thè lệnh như một trò chơi xếp hình bằng các thao tác kéo thả để thực hiện các chức năng điều khiển các đối tượng nhân vật, thực hiện các nhiệm vụ, và mô tả các sự kiện,... để giúp người dùng thiết kế và xây dựng các chương trình. Scratch rất thích hợp để giáo viên tạo ra sản phẩm phục vụ việc dạy học như là mô phỏng kiến thức, mô hình hóa bài học, bài giảng, sách điện tử, ứng dụng học tập,...

3. Thực nghiệm mô hình giáo dục STEM thông qua phần mềm Scratch

3.1 Mục tiêu: Phân tích, đánh giá mức độ tiếp cận mô hình giáo dục STEM và phần mềm Scratch của sinh viên Sư phạm Tin tại Trường Đại học Vinh.

3.2 Đối tượng thực nghiệm: Thực nghiệm được tiến hành trên 30 sinh viên ngành Sư phạm Tin học khóa 57 (sinh viên năm thứ 4) của Trường Đại học Vinh vào tháng 9 năm 2019. Cho 30 sinh viên tự chọn lập thành 6 nhóm, mỗi nhóm gồm 5 thành viên.

3.3 Tiến trình

Bước 1: 30 sinh viên thực nghiệm được giới thiệu về giáo dục STEM và phần mềm Scratch trong thời gian 2 tiết của tuần thứ nhất.

+ Mô hình giáo dục STEM trong định hướng của giáo dục phổ thông và cách tiếp cận mô hình giáo dục STEM.

* , ** ThS Viện Sư phạm Tự nhiên, Trường đại học Vinh

Nghiên cứu & Ứng dụng

+Phần mềm Scratch trong dạy học Tin theo định hướng giáo dục STEM.

Bước 2: Hướng dẫn sử dụng phần mềm Scratch, các thao tác lập trình và trình bày các dự án mẫu của phần mềm Scratch vào dạy học trong 2 tiết của tuần thứ hai.

Bước 3: Tiến hành chia 6 nhóm và yêu cầu thực hiện hai việc sau đây trong tuần thứ ba và tuần thứ tư:

+Xây dựng và giải bài toán tổng quát.

+Thiết kế một dự án bằng lập trình Scratch trong dạy học môn Tin ở phổ thông ứng với bài toán đó, sau đó báo cáo và thảo luận.

Bước 4: Nộp sản phẩm STEM-Scratch vào GoogleClassroom để tiến hành chấm điểm bằng phần mềm Dr. Scratch.

Kết quả được đánh giá từ Dr.Scratch theo các cấp độ năng lực. Ứng với mỗi cấp độ chương trình sẽ được đánh giá ở 7 tiêu chí.

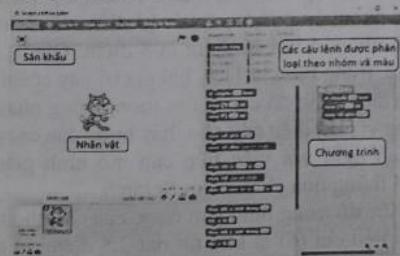
3.4 Phân tích kết quả

3.4.1 Phân tích sản phẩm STEM-Scratch của 1 nhóm ngẫu nhiên

Bài toán: Viết chương trình Scratch kiểm tra một số có phải là số nguyên tố không?

Yêu cầu: Tạo nhân vật, khi chương trình chạy bạn sẽ nói “Hãy nhập vào một số nguyên tố, mình sẽ kiểm tra xem số đó có phải là số nguyên tố không”. Sau khi người dùng nhập và một số nguyên sẽ thông báo kết quả ra màn hình.

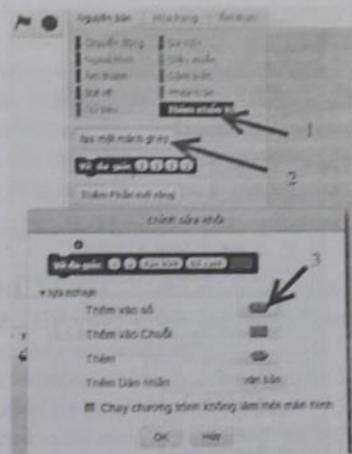
a. **Khởi động Scratch.** Khởi động Scratch tương tự như việc khởi động một phần mềm bất kỳ được cài đặt trên máy tính, khi khởi động thành công xuất hiện giao diện phần mềm như hình sau:

Hình 1. Giao diện phần mềm Scratch

b. Cách viết chương trình con trong Scratch.

Chương trình con hay thủ tục hay trong Scratch gọi là “Mảnh ghép”. Để tạo chỉ cần chọn: “Thêm”, chọn tiếp “Tạo một mảnh ghép” khi đó bên màn hình lập trình xuất hiện một biểu tượng bắt đầu chương trình, nếu muốn thêm tham số vào “Lựa chọn” và thêm các tham số, đặt tên cho tham số.

Hình 2. Cách tạo chương trình con trong Scratch có chứa các tham số

c. Sử dụng chương trình con qua chương trình kiểm tra số nguyên tố

Bước 1: Tạo nhân vật cô giáo hoặc một ai khác
Bước 2: Tạo các biến sau:

Biến “i”: Để duyệt kiểm tra cho vòng lặp

Biến “yes/no”: Nhận hai giá trị 1 hoặc 0 để lưu kết quả kiểm tra, nếu là 1 thì số nhập vào là số nguyên tố

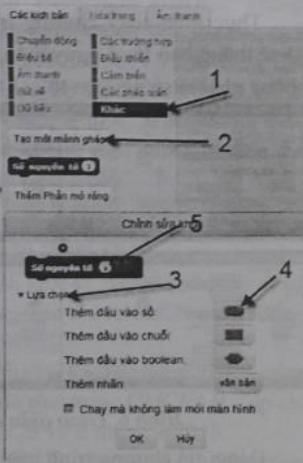
Biến “đếm”: Dùng để đếm các ước của số nhập vào.

Bước 3: Tạo chương trình con kiểm tra số nguyên tố

Nội dung của chương trình con: Kiểm tra a có phải là số nguyên tố không bằng cách đếm số ước của a nếu a nhỏ hơn 2 hoặc có nhiều hơn 2 ước thì “yes/no” = 0, ngược lại “yes/no” = 1.

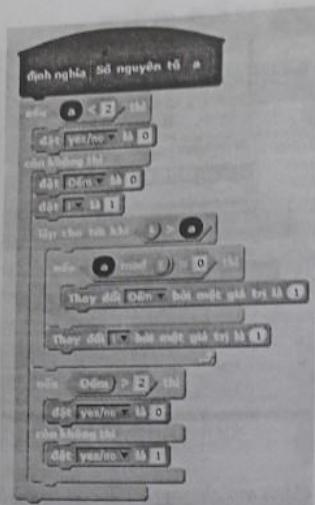
Đầu tiên là tạo một mảng ghép theo các bước như hình 3.

d. Lập trình cho thủ tục “số nguyên tố”

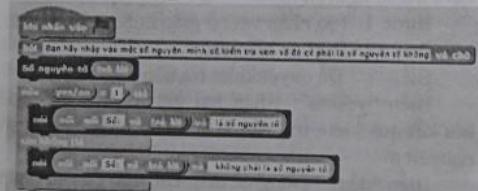

Hình 3. Tao mảnh ghép “Số nguyên tố”

II NGHIÊN CỨU & ỨNG DỤNG

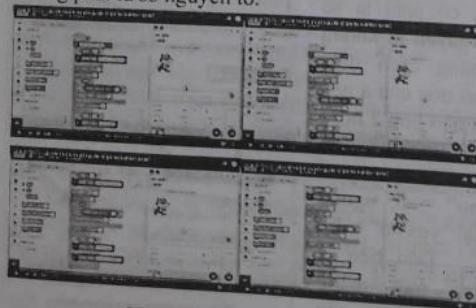
Hình 4. Chương trình kiểm tra số nguyên tố
e. Viết chương trình chính

Hình 5. Chương trình chính

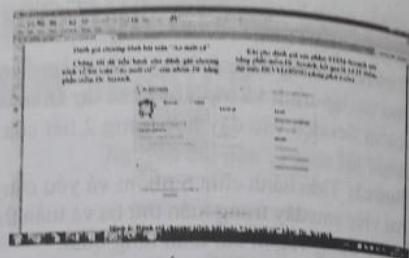
f. Kết quả chạy chương trình

Thực hiện chạy chương trình, khi kiểm tra số 13 sẽ thông báo là số nguyên tố, số 100 sẽ thông báo không phải là số nguyên tố.

Hình 6. Giao diện kết quả

Đánh giá chương trình của nhóm sử dụng phần mềm Dr. Scratch thu được kết quả là 13/21 điểm, đạt mức DEVELOPING (đang phát triển).

Hình 7. Đánh giá kết quả bài "số nguyên tố" dùng Dr. Scratch

3.4.2 Đánh giá sản phẩm STEM-Scratch của 6 nhóm

Bảng 1: Đánh giá sản phẩm của các nhóm

Tiêu chí	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	Tổng điểm	Mức độ đánh giá
Nhóm									
1	2	2	2	2	2	3	0	13	Developing
2	2	2	1	2	2	3	0	12	Developing
3	2	2	2	2	2	3	0	13	Developing
4	1	2	1	2	2	0	0	8	Developing
5	2	2	1	2	2	3	0	12	Developing
6	1	2	1	2	2	1	2	11	Developing
7	2	2	2	2	2	3	0	13	Developing
8	1	2	1	2	2	3	0	11	Developing
9	2	2	1	2	2	3	0	12	Developing
10	3	2	1	2	3	1	0	14	Developing
Mức TÍ	1,8	2,0	1,2	2,0	2,1	2,5	0,2	11,9	
- Không đạt: 0									- Trung bình: 1
- Khá: 2									Tốt: 3

Từ bảng trên cho thấy sự không đồng đều về điểm giữa các tiêu chí của nhóm thực nghiệm. Trong khi các tiêu chí (1), (2), (4), (5), (6) khá tương đồng thì tiêu chí (7) về tư duy logic trong lập trình lại khá thấp. Điều này cho thấy, về mặt kỹ thuật lập trình phối hợp các khối lệnh, sinh viên còn gặp nhiều khó khăn.

Ở góc độ điểm số, số liệu cho thấy tất cả các nhóm đều đạt mức độ DEVELOPING (đang phát triển) cho sản phẩm của mình. Nhóm đạt điểm cao nhất là nhóm 1 và nhóm 3 với 13 điểm và nhóm nhõ nhất là nhóm 4 với số điểm là 8 điểm. Giá trị trung vị là 12, trung bình là 11,9, hai giá trị này chênh lệch ít, cho thấy trình độ các nhóm tương đồng nhau. Giá trị trung vị (12) điều này cho thấy bước đầu các nhóm đã thích nghi với việc tiếp cận mô hình giáo dục STEM thông qua phần mềm Scratch.

Mức độ trung bình làm được của các nhóm sinh viên ở tiêu chí (6) là khá tốt đạt 2,5 điểm và giá trị trung vị là 3 cho thấy các nhóm sinh viên đã lập trình ra sản phẩm mang tính Parallelism (song song) - các nhân vật thực hiện cùng một lúc khi chạy chương trình khá cao.

Mức độ trung bình làm được ở tiêu chí (2);(4);(5) tương đối tốt đạt lần lượt là 2 điểm, 2 điểm và 2,1 điểm và giá trị trung vị là 2 cho thấy các nhóm sinh viên đã lập trình ra sản phẩm mang tính Data representation (Sự miêu tả dữ liệu), User interactivity (Sự tương tác của người dùng), Synchronization (Tính đồng bộ

hóa) đạt mức độ khá.

Mức độ trung bình làm được ở tiêu chí (1) chỉ đạt 1,8 điểm và giá trị trung vị là 2 cho thấy các nhóm sinh viên đã lập trình ra sản phẩm mang tính Flow control (Sự kiểm soát lưu lượng), nghĩa là lưu lượng bài làm còn quá ít hay quá dài dòng và chỉ đạt mức trung bình khá.

Mức độ độ trung bình làm được ở tiêu chí (3) chỉ đạt 1,3 điểm và giá trị trung vị là 1 cho thấy các nhóm sinh viên đã lập trình ra sản phẩm còn thiếu tính Abstraction (Tính trừu tượng) và chỉ đạt mức trung bình.

Mức độ trung bình ở tiêu chí (7) rất thấp chỉ đạt 0,2 điểm và giá trị trung vị là 0 cho thấy các nhóm sinh viên đã lập trình ra sản phẩm còn thiếu tính Logical thinking (Tư duy logic), điều này là do sinh viên mới tiếp cận mô hình này, nên chưa sử dụng thành thạo được các công cụ, câu lệnh trong Scratch.

4. Kết luận

Mặc dù thời gian tiếp cận ngắn nhưng khả năng

lập trình bằng Scratch của nhóm sinh viên thực nghiệm bước đầu tương đối tốt, biểu hiện ở mức đang phát triển. Tuy nhiên, nếu xét ở góc độ hình thành sản phẩm STEM-Scratch thì số liệu cho thấy các sản phẩm chỉ đạt quanh mức trung bình. Vì vậy, việc cải tiến chất lượng các sản phẩm STEM-Scratch để ngày càng hoàn thiện hơn là hết sức cần thiết.

Tài liệu tham khảo

- Bùi Việt Hà, 2016, *Tư học lập trình Scratch*.
- Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018, *Chương trình giáo dục phổ thông môn Tin học*.
- Thủ tướng Chính phủ, 2017, *Chi thị số 16/CT-TTg* ngày 04/05/2017 về việc “Tăng cường năng lực tiếp cận cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ 4”.
- Reeve, E.M., 2015, *Science, Technology, Engineering and Mathematics (STEM) Education is here to stay*, Utah State University.

XÂY DỰNG CHƯƠNG TRÌNH ĐÀO TẠO... (tiếp theo trang 11)

GV sẽ được số hóa để bổ sung vào tài nguyên học tập trên mạng và để kết nối với không gian học tập mới giúp người học có thể tự học với những thao tác đơn giản nhất. Tính chất xuyên ngành còn thể hiện ở kết quả đầu ra của SV tốt nghiệp. Ngoài kiến thức xuyên ngành về CNTT và KHDG, CTDT ngành “CNTT giáo dục” còn trang bị cho người học những kỹ năng mềm, học cách số hóa bài giảng và cách trung chuyển kiến thức trên mạng... để khi ra trường họ có thể vừa là Thầy, vừa là kỹ sư, vừa làm phóng viên hay đạo diễn truyền hình.

Do mới hình thành ngành “CNTT giáo dục” nên CTDT ngành này tập trung vào 4 hướng chuyên sâu : “CNTT giáo dục” Điện tử, “CNTT giáo dục” Tin học; “CNTT giáo dục” Viễn thông; “CNTT giáo dục” Cơ khí. Ví dụ SV tốt nghiệp ngành “CNTT giáo dục” -Viễn thông vừa có trình độ tương đương kỹ sư Viễn thôngvừa có đủ năng lực làm Thầy đêđảm nhiệm các khóa học mở trên mạng về Viễn thông, Thầy giáo “CNTT giáo dục” -Viễn thông có thể không nghiên cứu chuyên sâu các công nghệ mới về Viễn thông, nhưng có đủ năng lực tiếp thu công nghệ mới để khi cần dạy chuyên đề mới này họ biết và mời được chuyên gia giỏi nhất về Viễn thông thực hiện dưới sự đạo diễn của Thầy “CNTT giáo dục” Viễn thông.

4. Kết luận

Đối chiếu với bảng 2.2, ngành “CNTT giáo dục”

đã phân tích trên hoàn toàn đáp ứng GDDH 4.0. Để ngành mới này không bị trùng lặp từ khóa với các ngành “Công nghệ thông tin” truyền thống đã có, trong khi đăng ký mở ngành mới “CNTT giáo dục”, Trường ĐH Bách khoa Hà Nội thống nhất ngành mới “CNTT giáo dục” được viết gọn là “Công nghệ giáo dục”. Vì tính chất xuyên ngành nên từ khóa “Công nghệ” trong ngành mới “Công nghệ giáo dục” không chỉ có nội hàm “Công nghệ thông tin” mà còn tích hợp của nhiều ngành khác như: CN Thực tế ảo, CN Đa phương tiện, CN truyền thông, CN nhận dạng, CN xử lý ảnh... Với ngành mới “Công nghệ giáo dục”, trong tương lai không một robot nào có thể thay thế công việc của ngành này.

Tài liệu tham khảo

- [1] Ngô Tứ Thành (2014), *Nghiên cứu xây dựng ngành CNTT giáo dục*, Tạp chí KH&CN các Trường Đại học kỹ thuật, số 98/2014.
- [2] Ngô Tứ Thành (2018), *Xây dựng ngành công nghệ truyền thông giáo dục trong CMCN4.0*, Tạp chí Thiết bị giáo dục, số 173 kỳ 2 tháng 7-2018.
- [3]. Ong, J.C.B (2017), *Overview of Education 4.0 and AUN-QA Framework*. Unpublished presentation hand-outs, Ho Chi Minh City, Viet Nam